

Duurzaamheidsverslag 2017

1. Inleiding

Het beleidskader duurzaamheid is eind 2010 vastgesteld. Daarin is aangegeven waarom het waterschap duurzaam handelen belangrijk vindt, welke ambities we hanteren en welke stappen we gaan zetten. Het beleidskader was vooral een doorvertaling van de doelstellingen die zijn opgenomen in het Klimaatakkoord tussen het Rijk en de waterschappen.

Nieuwe ontwikkelingen als het Klimaatakkoord van Parijs, het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, de Green Deal voor Duurzaam GWW, de Marktvisie van de Unie van Waterschappen en de wijziging van de Aanbestedingswet gaven aanleiding het beleidskader duurzaamheid te herijken. Dit is in 2017 gebeurd. Het beleid is hiermee up to date gemaakt en voor alle thema's zijn specifieke doelstellingen voor 2020 opgenomen, met een bijbehorend werkprogramma 2017-2020.

Via dit Duurzaamheidsverslag wordt over de voortgang van het behalen van de doelstellingen en de voortgang van de specifieke maatregelen uit het werkprogramma gerapporteerd, met betrekking tot het jaar 2017. De opbouw van dit verslag is gelijk aan die van het herijkte beleidskader duurzaamheid.

2. Speerpunten en doelstellingen Duurzaamheidsbeleid

In het (herijkte) beleidskader duurzaamheid 2017 staan een aantal speerpunten benoemd. Verder is per thema een doelstelling vastgesteld. De speerpunten en doelstellingen worden in dit hoofdstuk kort samengevat.

Speerpunten

Duurzaamheid vraagt om een brede blik voor sociale, ecologische en economische dimensies bij het vinden van oplossingen voor vraagstukken en opgaven. Dat vraagt om integrale afweging van die aspecten binnen de eigen bestuurlijke (inhoudelijke en financiële referentiekaders).

Hoewel ieder vraagstuk en elke opgave andere aspecten met zich meebrengt en per situatie tot een andere afweging en keuze kan leiden, willen we bij de **doorontwikkeling** van ons

duurzaamheidsbeleid vooral **inzetten** op een aantal punten, namelijk:

- voorkomen en beperken van milieueffecten die bijdragen aan klimaatverandering (terugdringen uitstoot van broeikasgassen)
- behoud en herstel van robuuste, gezonde, schone en op natuurlijke processen gebaseerde watersystemen
- bewerkstelligen van een duurzame waterketen c.q. zuiveringsketen met oog voor benutting van rioolafvalwater voor energie en grondstoffen en milieubewust gebruik van chemicaliën
- scheppen van co-creatie bij interne en externe inrichtings-, beheer- en onderhoudsprocessen (integrale aanpak, functiecombinaties, werk met werk etc.)
- verantwoord gebruik van (hulp)bronnen (biobased en circulair inkopen, energietransitie, cradle tot cradle etc.)
- borgen van sociale rechtvaardigheid (mensenrechten, arbeidsomstandigheden etc.)

Duurzaam handelen houdt ook rekening met andere aspecten die in ons beleidskader van 2010 zijn opgenomen en ook onderdeel zijn van de duurzaamheidsparagraaf bij bestuursvoorstellen, t.w.:

- toekomstbestendig (geen spijtmaatregelen, lange termijnoplossing)
- geen afwenteling in tijd, ruimte en op anderen (bijvoorbeeld van inrichting op beheer en onderhoud of van waterketen op watersysteem)
- focus op levensduur (Lifecycle-analyse en Total Cost of Ownership).

Deze punten vormen een **primair handelingsperspectief** bij al onze opgaven voor inrichting, beheer, onderhoud en bedrijfsvoering (middelen).

Doelstellingen

Per thema zijn de volgende doelstellingen vastgesteld:

- CO₂-uitstoot
 - Vermindering van onze CO₂-uitstoot (lang-cyclisch) met 30% in de periode 1990-2020.
- Energie
 - Een energiereductie van 30% ten opzichte van 2005
 - 40% eigen energieopwekking
 - Jaarlijkse energiereductie voor peilbeheer/watersystemen van 2%, in de periode 2016-2018.

- Mobiliteit
 - Beperking van de uitstoot van CO₂, NO_x en fijnstof vanuit mobiliteit met 15%, t.o.v. 2016
 - Terugdringen van fossiel brandstofverbruik.
- Duurzaam inkopen en bouwen
 - Klimaatbewust, biobased en circulair inkopen: invulling daarvan wordt bij 100% van onze inkopen toegepast.
 - Inkopen met inachtneming van internationale sociale voorwaarden: naleving hiervan wordt als eis bij 100% van onze inkopen toegepast.
 - Inkopen met toepassing van social return (toegang arbeidsmarkt): toepassing waar dat mogelijk is.
 - Mkb-gericht inkopen: kleine lokale bedrijven toegang (blijven) bieden tot voor hen relevante/geschikte opdrachten.
 - De Aanpak Duurzaam GWW en een zelf te ontwikkelen uitvoeringstool wordt bij een drietal pilotprojecten ingezet en geëvalueerd en op basis daarvan vanaf 2020 bij GWW-projecten toegepast.
- Chemicaliën
 - Chemicaliënverbruik bij RWZI's afstemmen op belang om KRW-doelen te halen.
 - Geen chemische bestrijdingsmiddelen op eigen terreinen en dijken.
- Afvalstoffen
 - Herbruikbaarheid benutten van riolafvalwater, maaisel uit watergangen en bedrijfsafval.
- Duurzame watersystemen
 - Het verder bewerkstelligen van duurzame watersystemen, voor zover dat maatschappelijk en financieel haalbaar is.
- Duurzame waterketen (zuiveringsketen)
 - Het verder vormgeven van een duurzame inrichting en beheer van de waterketen c.q. het zuiveringsproces op basis van een maatschappelijke kosten-batenanalyse, ook in relatie tot de belasting van het watersysteem en de herbruikbaarheid van riolafvalwater/slib (energie en grondstoffen).

3. Activiteiten en voortgang in 2017

CO₂-uitstoot (klimaatvoetafdruk)

De reductiedoelstelling betreft de lang-cyclische CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990. De uitstoot in dat jaar is echter niet meer te herleiden. Vanaf 2011 is een CO₂-footprint voor de waterschappen landelijk ingevoerd. Vergelijking tussen 2011 (15.730 ton) en 2017 laat zien dat onze uitstoot met bijna 70% is gedaald tot 5168 ton.

De belangrijkste oorzaken zijn: vermindering van het stroomverbruik, overschakeling op groene stroom (Europese windkracht) en de reductie van polymeren/metaalzouten. De uitstoot van methaan en lachgas is niet meegenomen, omdat landelijk is vastgesteld dat deze nog niet op betrouwbare wijze kan worden berekend en ook onduidelijk is welke reductiemaatregelen kunnen worden genomen. De uitstoot vanuit uitbestede infrastructurele (investerings)projecten is ook niet meegenomen. Daarnaast zit in de CO₂-footprint ook niet de uitstoot door veenoxidatie, die in ons gebied geschat wordt op 181.000 ton/jaar. De productie van biogas bij ons zuiveringsproces zorgt weliswaar voor CO₂-uitstoot (in 2017 4035 ton), maar omdat dit een kort-cyclische emissie is, vormt dit geen toename van het CO₂-volume en wordt daarom niet in onze footprint opgenomen.

Acties/maatregelen

In het (herijkte) beleidskader Duurzaamheid (2017) zijn met betrekking tot CO₂-uitstoot de volgende acties/maatregelen opgenomen.

	Actie/maatregel	Planning
1.	Bij keuzen/gunning van opdrachten aan derden bij inkopen en uitbestedingen van GWW-projecten, onderhoudswerk, transporten etc. sturen wij op en belonen wij vermindering van emissies in deze ketenprocessen voor zover dat niet tot onevenredige (meer)kosten leidt.	2017 - 2018
2.	Op basis van het resultaat van de veenoxidatiepilot bij Valthermond en het maatschappelijk draagvlak daarvoor maken wij samen met de provincies een aanpak voor de overige veengebieden.	2017-2020
3.	In onze communicatie- en educatie-activiteiten benadrukken we het belang en noodzaak om als maatschappij de CO ₂ terug te dringen en laten daarbij onze (goede) voorbeelden zien. Borging daarvan bij projectmatig werken vindt plaats via de communicatieparagraaf.	2017 - 2020
4.	Onderzoek haalbaarheid klimaatneutraliteit eigen organisatie	2018

Wat hebben we in 2017 gedaan?

1. Voor GWW-projecten wordt dit meegenomen en uitgewerkt in het implementatietraject Duurzaam GWW. Voor onderhoudswerk en transporten zijn geen concrete acties uitgevoerd in 2017.
2. De veenoxidatiepilot was in 2017 nog niet afgerond. Er is nog niet gestart met het maken van een aanpak voor de overige veengebieden. In 2017 is gestart met het in kaart brengen van de veendiktes.
3. Er zijn geen concrete communicatie- of educatie-activiteiten rond dit thema geweest. Bij projectgerelateerde communicatie wordt dit meegenomen.
4. Dit wordt in 2018 opgepakt.

Energie

Op basis van het in 2016 vastgestelde beleidskader Energiebesparing en –opwekking 2016-2018 blijven we voor 2020 uitgaan van 30% reductie ten opzichte van 2005 en 40% eigen opwekking in 2020. Eind 2017 bedroeg de reductie van verbruik 9% en van inkoop 21%. De eigen opwekking bedroeg 20,6%.

Het totale energieverbruik in 2017 bedroeg 221.198 GJ. In lijn met vastgesteld beleid gaan we uit van energieverbruik zonder VKA en van een 3-jaarsgemiddelde bij het peilbeheer. Dat laatste beoogt de schommelingen in het energieverbruik als gevolg van wisselende weersomstandigheden uit te vlakken. Het 3-jaarsgemiddelde verbruik voor peilbeheer is licht gestegen (ca 2,5%) ten opzicht van vorig jaar. Wanneer het jaarverbruik van 2017 wordt vergeleken met dat van 2016 zien we een reductie van 14%. De afgelopen jaren zijn er verschillende maatregelen doorgevoerd om het energieverbruik van het peilbeheer te verlagen, zoals vervanging van defecte terugslagkleppen, minder verwarmen van gemalen en bovenstrooms vasthouden. De effecten daarvan zullen naar verwachting de komende jaren terug te zien zijn in de 3-jaarsgemiddelden.

In 2017 hebben we 45.570 GJ aan energie zelf opgewekt. De totale biogasproductie in 2017 bedroeg 2.056.713 m³. Hiervan is 1.840.737 m³ nuttig gebruikt op de locatie (RWZI's). De rest wordt afgefakkeld (109.664 m³) of doorgeleverd aan derden (106.312 m³). De hoeveelheid biogas die wordt afgefakkeld wordt zoveel mogelijk beperkt, door de biogasproductie zo goed mogelijk af te stemmen op de capaciteit van de WKK's.

Acties/maatregelen

In het (herijkte) beleidskader Duurzaamheid (2017) zijn met betrekking tot energie de volgende acties/maatregelen opgenomen.

	Actie/maatregel	Planning
5.	Opstelling en uitvoering reductie- en opwekkingsprogramma energie	2017-2020
6.	Afweging overschakelen op aardgas met CO ₂ -vrije status	2018
7.	Doorkijk haalbaarheid energieneutraliteit (2025-2030)	2017-2018

Wat hebben we in 2017 gedaan?

- Op 13 februari is het Energieprogramma Hunze en Aa's 2017-2020 ter info aan het algemeen bestuur aangeboden. Het Energieprogramma bestrijkt alle domeinen van het waterschap: zuiveringsbeheer, peilbeheer (watersystemen) en overig (met name gebouwen en terreinen). Op 4 oktober 2017 is door het algemeen bestuur besloten om, naast biogasproductie uit slib, extra te investeren in de opwekking van duurzame energie. Er is besloten om zonnepanelen aan te leggen verdeeld over zuiveringsterreinen en de werkplaats in Veele. Daarnaast worden 4 kleine windmolens geplaatst. Hiervoor is een krediet beschikbaar gesteld van €1.446.000. Deze maatregelen zorgen voor een verhoging van het percentage eigen opwekking met circa 5,1%.
- Geen concrete actie in 2017.
- Dit wordt in 2018 uitgewerkt.

Mobiliteit

Doelstelling bij dit onderdeel is vooral de terugdringing van CO₂, NO_x en fijnstof. Ook willen we zoveel mogelijk afstappen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Daarbij gaat het om de effecten van de inzet van eigen en leaseauto's van het waterschap, het gebruik van auto's van medewerkers en openbaar vervoer voor dienstreizen en de inzet van onderhoudsmaterieel door het waterschap. Ook

de inzet van onderhoudsmaterieel en transportmiddelen van derden door uitbesteding van regulier onderhoud / transport (exploitatie) valt hieronder.

Zoals onder het kopje "CO₂-uitstoot" reeds is aangegeven, valt de uitstoot als gevolg van uitbesteding van infrastructurele (investerings)projecten niet onder onze CO₂-footprint en is daarom ook niet in onderstaande tabel opgenomen.

Het woon-werkverkeer is in de Cao geregeld en buiten beschouwing gelaten omdat de invulling daarvan als een verantwoordelijkheid van het personeel wordt gezien. De CO₂-uitstoot daarvan bedraagt 487 ton.

In onderstaande tabel is te zien hoe middeleninzet en broeikasgasemissies zich bij de diverse onderdelen vanaf 2016 hebben ontwikkeld.

Onderdeel	2016		2017	
	Hoeveelheid	CO ₂ (ton)	Hoeveelheid	CO ₂ (ton)
Dienstreizen				
- <i>Auto's waterschap</i>	155.919 ltr	502	156.813 ltr	506
- <i>Auto's medewerkers</i>	1.082.731 km	238	1.045.078 km	230
- <i>Openbaar vervoer (trein)</i>	239.443 km	9	198.500 km	1
- <i>Openbaar vervoer (vliegtuig)</i>	233.460 km	36	278.091 km	42
Eigen onderhoudsmaterieel	446.254 ltr	1.441	467.282 ltr	1509
Uitbesteed onderhoud	204.986 ltr	662	162.831 ltr	526
Uitbesteed slijtransport	182.416 km	734	185.718 km	756
Totaal		3.622		3.570

De emissie voor dit onderdeel is ten opzichte van 2016 nagenoeg gelijk gebleven. Voor het berekenen van de CO₂-uitstoot van treinreizen is voor 2017 landelijk een andere omrekenfactor gehanteerd dan voor 2016. Daardoor is het verschil tussen beide jaren in CO₂-uitstoot verhoudingsgewijs groter dan het aantal kilometers.

Wagenpark Hunze en Aa's

Het doel is om eind 2022 voor 80% van ons wagenpark gebruik te maken van elektrisch aangedreven auto's. Het gaat hierbij om personenauto's en kleinere bedrijfswagens. Deze transitie willen we fasegewijs laten verlopen. In 2017 hebben we de aanschaf van 13 elektrische auto's voorbereid, ter vervanging van dieselauto's. De auto's zullen in 2018 in gebruik worden genomen. Tot 2022 zullen hier nog 15 elektrische auto's bij komen. Uitgangspunt is dat de toename van ons stroomverbruik door de overschakeling op elektrisch rijden door onze keuze voor CO₂-vrije elektriciteit geen verhoging van onze CO₂-uitstoot zal hebben. Uiteraard is het wel zo dat we in de jaren dat we nog niet volledig zijn overgeschakeld op elektrisch rijden de jongste EG-richtlijn voor zuinige en schone dieselmotoren blijven aanhouden.

Acties/maatregelen

In het (herijkte) beleidskader Duurzaamheid (2017) zijn met betrekking tot mobiliteit de volgende acties/maatregelen opgenomen.

	Actie/maatregel	Planning
8.	Transitie naar elektrisch rijden (personenauto's/kleinere bedrijfswagens), incl. aanleg benodigde infrastructuur	2017-2022
9.	Transitie naar elektrisch rijden voor bestelbussen en terreinwagens (loopt door t/m 2022)	2020-2022

10.	Selectie- en gunningcriteria bij uitbesteding van onderhoudswerkzaamheden en transport door derden worden aangescherpt om vermindering van CO ₂ , NO _x en fijnstof (door materieel met zuinige en schone motoren, slimme transport- en logistieke processen etc.) te bewerkstelligen.	2017-2020
11.	Beperking onderhoud door statuswijziging watergangen met maatgevende afvoer van minder dan 50 ltr/s (overgang naar schouwsloot: 100 km in 2020)	2018-2020
12.	Optimalisering onderhoud: minder (overbodige) onderhoudshandelingen en transportbewegingen, meer eenzijdig onderhoud, efficiëntere slibverwerking	2017-2020
13.	Efficiënt/duurzaam gebruik onderhoudsmaterieel (trainingen chauffeurs, toepassing meetsysteem en digitale inwinning) 2018: 50% en 2019: 100%	2018-2019
14.	Beperking inzet onderhoudsmaterieel door nieuwe aanpak exotenbestrijding	2017-2019
15.	Stimulering dienstreizen met openbaar vervoer	2017-2020

Wat hebben we in 2017 gedaan?

8. In 2017 zijn laadpalen aangelegd bij onze werklocaties. In 2018 worden ze in gebruik genomen. Verder is de aanschaf van 13 elektrische auto's voorbereid, ter vervanging van dieselauto's. De elektrische auto's worden in 2018 in gebruik genomen. Deze maatregel loopt door tot 2022, i.v.m. de looptijd van het leasecontract.
9. Geen acties in 2017. De technische ontwikkeling wordt in de gaten gehouden. De komende jaren wordt nader onderzocht hoe deze transitie het beste gemaakt kan worden.
10. Geen acties in 2017. Dit wordt de komende jaren concreet uitgewerkt.
11. Inventarisatie van watergangen wordt o.a. meegenomen in het onderzoek van versleten gebieden. Enkele watergangen zijn reeds afgestoten.
12. In de nieuwe manier van onderhoud van sloten waarbij we bij watergangen een natuur+ variant toepassen, worden minder taluds gemaaid. De nieuwe manier van maaien is in 2017 breed ingevoerd zal overbodige onderhoudshandelingen elimineren.
13. Geen acties in 2017.
14. In 2018 wordt het beleid voor exotenbestrijding opgesteld en daarna geïmplementeerd. Tot nu toe kunnen we concluderen dat exotenbestrijding steeds meer inzet vergt.
15. Dit is onderdeel van bestaand beleid.

Duurzaam inkopen en bouwen

Dit onderdeel omvat alle inkopen/aanbestedingen die betrekking hebben op leveringen (producten), diensten en werken door derden.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

MVI wordt onderdeel van het implementatietraject voor Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw (zie hieronder). Binnen dit traject worden de uitgangspunten van MVI de komende jaren concreet uitgewerkt en toegepast, voor zover het betrekking heeft op GWW-projecten. De onderdelen die niet onder GWW vallen worden via een apart spoor uitgewerkt.

Duurzaam bouwen (Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw)

Bestedingen gericht op grond-, weg- en waterbouw (GWW) vormen het grootste deel van de inkopen van het waterschap. We willen duurzaamheid binnen de GWW projecten vergroten, in lijn met ons duurzaamheidsbeleid, beheerprogramma en het coalitieakkoord. Landelijk is hiervoor de Aanpak Duurzaam GWW ontwikkeld. Dit komt voort uit de Green Deal Duurzaam GWW, waaraan de waterschappen zich (via de UvW) samen met Rijk, provincies, gemeenten en diverse bedrijfsbranches gecommitteerd hebben.

We willen de Aanpak Duurzaam GWW implementeren in onze organisatie, omdat het aansluit bij onze duurzaamheidsdoelstellingen, zoals vastgelegd in ons beleidskader duurzaamheid, ons beheerprogramma en het coalitieakkoord. Daarnaast sluit het goed aan bij andere doelstellingen, o.a. op het gebied van integraal werken, omgevingsbewust handelen en professioneel opdrachtgeverschap.

Eind 2017 zijn we gestart met het implementatietraject van de Aanpak Duurzaam GWW. Er wordt een methodiek ontwikkeld die aansluit bij onze manier van projectmatig werken en onze projecten. Hiervoor is een integraal implementatieteam samengesteld, waarin een groot deel van de organisatie vertegenwoordigd is. De implementatie kent 2 fases. In fase 1 wordt de kennis en expertise op het gebied van Duurzaam GWW opgebouwd en vergroot en wordt een methodiek ontwikkeld. Deze methodiek wordt vervolgens getest in een drietal pilotprojecten. De pilots worden geëvalueerd en de lessen hieruit worden toegepast in fase 2, waarin de organisatiebrede implementatie zal plaatsvinden.

Acties/maatregelen

In het (herijkte) beleidskader Duurzaamheid (2017) zijn met betrekking tot duurzaam inkopen en bouwen de volgende acties/maatregelen opgenomen.

	Actie/maatregel	Planning
16.	Implementatie MVI en Aanpak DGWW (1 ^e fase: pilots)	2017-2020
17.	Evaluatie 1 ^e fase MVI en DGWW, vaststelling criteria voor toepassing DGWW en eventuele bijstelling van inkoopproces en -organisatie	2020
18.	Afronding implementatie MVI en DGWW (2 ^e fase: volledig invoering)	vanaf 2020
19.	Selectie van opdrachten voor mkb-bedrijven waarvoor geen certificering CO ₂ -prestatieladder wordt gehanteerd	2017-2020

Wat hebben we in 2017 gedaan?

- 16. Zie de tekst hierboven. MVI wordt meegenomen binnen Duurzaam GWW, voor zover het raakt aan GWW-projecten.
- 17. Geen acties in 2017. Zie actie 16.
- 18. Geen acties in 2017. Zie actie 16.
- 19. Geen acties in 2017. Dit wordt meegenomen in de implementatie van Duurzaam GWW en wordt de komende jaren concreet uitgewerkt.

Chemicaliën

Bij het zuiveringsproces verbruiken we chemicaliën. De afgelopen jaren is het verbruik daarvan aanzienlijk verlaagd. In 2017 was het verbruik nagenoeg gelijk aan 2016.

Acties/maatregelen

In het (herijkte) beleidskader Duurzaamheid (2017) is met betrekking tot chemicaliën de volgende actie/maatregel opgenomen.

	Actie/maatregel	Planning
20.	Analyse en afstemming scheppen tussen chemicaliënverbruik rwzi's en belang om KRW-doelen te halen	2018-2021

Wat hebben we in 2017 gedaan?

- 20. Geen acties in 2017.

Afvalstoffen

Acties/maatregelen

In het (herijkte) beleidskader Duurzaamheid (2017) zijn met betrekking tot afvalstoffen de volgende acties/maatregelen opgenomen.

	Actie/maatregel	Planning
21.	Onderzoek om areaal maaisel te vergroten dat over aanliggende akkers wordt verspreid	2018-2019
22.	Vermindering afvalstroom aan exoten door toepassing van een nieuwe aanpak voor de exotenbestrijding	2017-2019

Wat hebben we in 2017 gedaan?

21. Geen acties in 2017.
22. In 2018 wordt het beleid voor exotenbestrijding opgesteld en daarna geïmplementeerd. Tot nu toe kunnen we concluderen dat exotenbestrijding steeds meer inzet vergt.

Duurzame watersystemen

In het beleidskader duurzaamheid wordt voor de maatregelen binnen dit thema verwezen naar het Beheerprogramma 2016-2021. De voortgang van de maatregelen uit het Beheerprogramma worden gerapporteerd via de voorjaars- en najaarsrapportages.

Duurzame waterketen (zuiveringsketen)

In het beleidskader duurzaamheid wordt voor de maatregelen binnen dit thema verwezen naar de nota's Herijking Zuiveringsstrategie en Slibeindverwerking. De voortgang van de maatregelen die hierin worden genoemd worden gerapporteerd via de voorjaars- en najaarsrapportages.